

RFO Geschiedenis 2010

Radio Filharmonisch Orkest op tournee door West-Europa

Begin maart 2010 gaf het RFO concerten in Engeland, Duitsland en Oostenrijk. Tijdens deze tournee onder leiding van chef-dirigent Jaap van Zweden deed het orkest concertzalen aan in Manchester, Birmingham, Basingstoke, Berlijn, Wenen en Keulen. De Macedonische pianist Simon Trpceski soleerde afwisselend in twee pianoconcerten: het eerste van Rachmaninov en het derde van Prokofiev. Verder stonden op het programma de *Zevende Symfonie* van Sjostakovitsj, de *Tweede Symfonie* van Rachmaninov, de *Vierde Symfonie* van Tsjajkovski en de ouvertures *Khovantsjina* van Moessorgski en *Cyrano de Bergerac* van Johan Wagenaar. De concerten vonden plaats op 1, 2, 3, 9, 10 en 11 maart 2010. De recensies waren zonder uitzondering lovend. "It was the biggest army of orchestral players on the Bridgewater Hall platform that Manchester is likely to see this season outside the Mahler symphonies cycle - and what an orchestra!" opende het Manchester Evening News. The Telegraph meende: "Van Zweden and his orchestra are a marvellous team – let's hope we hear more of them."

De tournee werd onderbroken door twee concerten - waarvan één besloten - in Nederland, met violiste Simone Lamsma. Zij soleerde in het *Violconcert* van Britten. Het orkest was in deze periode zwaar belast, want direct na de tournee, op zaterdag 13 maart, speelde het onder leiding van Jaap van Zweden alweer in de ZaterdagMatinee, met o.a. de Nederlandse première van *Su*, een concert voor sheng (een Chinees mondogel) en orkest van de Koreaanse componiste Unsuk Chin. Solist was Wu Wei.

Wereldpremière van Tristan Murail – *Les sept paroles*

In de ZaterdagMatinee van 10 april 2010 stond het RFO onder leiding van de Amerikaanse dirigente Marin Alsop. Het programma vermeldde o.a. de wereldpremière van *Les sept paroles* voor orkest, gemengd koor en electronica van de Franse componist Tristan Murail. Dit werk is een hernieuwde versie van zijn in 1988 gecomponeerde *Les Sept Paroles du Christ en croix* en werd geschreven in opdracht van de ZaterdagMatinee i.s.m. IRCAM-Centre Pompidou en Radio France. Tristan Murail staat bekend als één van de grote Franse zogenaamde spectralisten. Deze baseren hun muziek en de ontwikkeling hierin op fundamentele

(boven)toonverhoudingen. Het resultaat is veelal een indrukwekkende en kleurrijke partituur. *Les sept paroles* verwijst naar de zeven woorden van Christus aan het kruis. Diens lijden en sterven wordt in de Goede Week herdacht. Vele componisten gingen Murail voor op dit thema, onder hen Schütz, Haydn, César Franck en James MacMillan. Murail gebruikt echter de zeven woorden alleen als titel. Het koor zingt wat omstanders zeggen. Ook wisselde Murail het laatste en het een-na-laatste 'woord' om. In het werk spelen de invloed van Mongolische boventoonzang en de wereld van Olivier Messiaen een belangrijke rol.

Anthony Fiumara oordeelde in zijn recensie in Trouw: "Het immense werk klonk als een getijdenspel van klanken, rijk van kleurschakeringen en met de electronica als sonore extensie. Het RFO speelde de vaak bedwelmende Murail subliem; het Omroepkoor opereerde tussen spreken, murmelen en zingen; Alsop stuurde koor en orkest opwindend door die

klankstormen." Voor de pauze speelde het RFO onder leiding van Marin Alsop het complete ballet *De Vuurvogel* (een eeuw oud: uit 1910) van Igor Stravinsky. Daarover schreef Lonneke Regter in De Volkskrant: "Alsops exotische Stravinsky leverde vijftig minuten ravissant luistergenot op."

Jaap van Zweden en Reinbert de Leeuw werken samen in Britten's *War Requiem*

Op 28 mei 2010 werd in de serie Vrijdag van Vredenburg het *War Requiem* van Benjamin Britten uitgevoerd. Dit werk, dat is geschreven als een aanklacht tegen oorlog, kent een enorme bezetting: ongeveer 200 musici, verdeeld over drie groepen. Sopraansoliste Evelina Dobracheva zong samen met het RFO en het GOK onder leiding van Jaap van Zweden de dodenmis. Aan de zijkant van het podium vertolkten tenor Anthony Dean Griffey en bariton Mark Stone de slachtoffers van de oorlog en zongen gedichten van Wilfred Owen. Zij werden hierin begeleid door een kamerorkest, bestaande uit aanvoerders van het RFO onder leiding van Reinbert de Leeuw. Verder bevond zich achter op het podium het Nationaal Kinderkoor, begeleid door een kistorgel. Het was voor het eerst dat de dirigenten Jaap van Zweden en Reinbert de Leeuw in één productie samenwerkten.

De uitvoering werd op zondag 30 mei herhaald in het Amsterdamse Concertgebouw. In april 2012 werd de live-opname van het Utrechtse concert op cd uitgebracht op Challenge Classics: CC 72388.

Markus Stenz wordt de nieuwe chef-dirigent

Met ingang van het seizoen 2012-2013 werd Markus Stenz chef-dirigent van het RFO. Donderdag 26 augustus 2010 ondertekende hij in het Muziekcentrum van de Omroep het contract voor zijn aanstelling. Na speeches van algemeen directeur Anton Kok en manager Kees Dijk hield Markus Stenz een enthousiast betoog over de bijzondere kwaliteit van het Radio Filharmonisch Orkest, het voortdurende streven naar perfectie en over met name het avontuurlijke repertoire. Beide partijen benadrukten uitermate verguld te zijn met deze verbintenis. Het contract geldt voor drie concertseizoenen, met mogelijkheid voor verlenging van nog eens drie jaar. Markus Stenz volgt Jaap van Zweden op, die als honorair gastdirigent aan het orkest verbonden blijft.

<https://youtu.be/zeQA-geP1Q>

Markus Stenz geniet een bijzondere reputatie als vertolker van eigentijds symfonisch en muziekdramatisch repertoire. Hij wordt beschouwd als een zeer belangrijk pleitbezorger van de muziek van Hans Werner Henze, van wie hij diverse opera's in première bracht. Markus Stenz staat tevens hoog aangeschreven in uitvoeringen van werken uit de klassieke en romantische periode: Beethoven, Bruckner en met name Mahler en Wagner. Voorts is hij een groot opera-dirigent met vele internationale engagements. Ten slotte heeft Stenz de afgelopen jaren blijk gegeven van grote betrokkenheid bij het gebruik van nieuwe media. Dit profiel maakt Markus Stenz uitermate geschikt om de kwaliteit en veelzijdigheid van het RFO de komende jaren te waarborgen. Hiermee wordt immers het orkest in staat gesteld zijn specifieke en onderscheidende rol in het Nederlandse muziekleven blijvend te accentueren. Markus Stenz werkte voor het eerst samen met het RFO en het GOK in april 2002. In de ZaterdagMatinee dirigeerde hij de Nederlandse première van de opera *The Bassarids* van Hans Werner Henze. Hij werd teruggevraagd voor de uitvoering van de *Suite The Tempest* van Thomas Adès en *Earth Dances* van Harrison

Birtwistle (juni 2006), de *Sankt-Bach-Passion* van Mauricio Kagel (december 2008), en de integrale versie van de opera *The Tempest* (mei 2009).

Start vijftigste seizoen van de ZaterdagMatinee met *De Vuurengel* van Prokofiev

Op 4 september 2010 ging de ZaterdagMatinee zijn vijftigste seizoen in met een uitvoering van Serge Prokofievs veeleisende opera *De Vuurengel*. Het werk beleefde in januari 1989 zijn Nederlandse première eveneens tijdens een Matinee. Ook toen concerteerden het RFO en het GOK. In 1989 ging het om de Franstalige versie van de opera, *L'Ange de feu*, onder leiding van Henry Lewis. In de uitvoering van 2010 dirigeerde de Finse dirigent Leif Segerstam beide ensembles en een uitgebreide solistencast die de oorspronkelijke Russische tekst zong. Technisch is deze muziek voor alle musici een grote krachtsinspanning. Bij de zangers is vooral de hoofdrol van Renata veeleisend. Ricarda Merbeth vertolkte deze bezeten vrouw, die op zoek is naar de geheimzinnige vuurengel – de duivel - uit haar jeugd. De andere hoofdpersoon in *De Vuurengel* is Ridder Ruprecht. Deze treft Renata ontredderd aan en helpt haar vervolgens op haar vruchteloze zoektocht. Hij wordt verliefd op haar, maar wordt keer op keer afgewezen. De jeugdige bas-bariton Vladimir Baykov vertolkte de rol van Ruprecht.

Een week later concerteerde het Radio Filharmonisch Orkest opnieuw in de ZaterdagMatinee onder leiding van Leif Segerstam. Op het programma stonden toen werken van Richard Rijnvos, Karol Szymanowski, Jean Sibelius en Richard Wagner.

James Gaffigan tekent contract als vaste gastdirigent

De jonge Amerikaanse dirigent James Gaffigan tekende op 21 september 2010 een contract dat hem voor een periode van vier jaar als vaste gastdirigent aan het RFO verbindt. Deze verbintenis gaat in augustus 2011 van start. Per seizoen zal hij vier producties leiden. James Gaffigan maakte zijn debuut bij het RFO in april 2010. In het kader van de ZaterdagMatinee dirigeerde hij werken van Liszt en Ravel, de wereldpremière van Richard Rijnvos' *Union square dance* en de Nederlandse première van Marc-André Dalbavie's *Pianoconcert*. Deze complexe partituren werden door Gaffigan met 'grote precisie en warmte' tot klinken gebracht (De Telegraaf, 14 april '09). Later in het seizoen 2010-2011 dirigeerde hij de *Faust Symfonie* van Liszt en de Nederlandse première van Jonathan Harvey's *Messages*, uitgevoerd door RFO, GOK en vocale solisten.

<https://youtu.be/zqdUPJ9q8uQ>

James Gaffigan was drie jaar associate conductor bij Michael Tilson Thomas en het San Francisco Symphony Orchestra en voordien bij Franz Welser-Möst en het Cleveland Orchestra. In 2004 vestigde hij internationaal de aandacht op zich toen hij de eerste prijs won van de Sir Georg Solti International Conducting Competition. Hij vervulde daarna gastdirecties bij onder meer de symfonieorkesten van München en Berlijn, bij het Tonhalle Orchestra, Royal Liverpool Philharmonic en het Bournemouth Symphony Orchestra.

Ontzetting over concept regeerakkoord: MCO wordt afgeschaft

Chef-dirigenten, musici, directie en staf van het Muziekcentrum van de Omroep reageerden op 1 oktober 2010 direct met ontzetting op het voornemen in het regeerakkoord om het Muziekcentrum van de Omroep af te schaffen. Zonder enige argumentatie werd een onderdeel van de Publieke Omroep weggestreept, een onderdeel dat nu juist inhoud geeft aan één van de kerntaken van de Publieke Omroep. Onder het MCO vallen behalve het RFO, de RKF, het Metropole Orkest en het GOK ook de Muziekbibliotheek en de afdeling Educatie. In de weken die volgden werden door alle MCO-onderdelen publieksvriendelijke acties gevoerd, zoals flashmobs of het spelen van een extra stuk aan het begin van een concert. Een speciaal daartoe in het leven geroepen actie-website leverde vele steunbetuigingen op.

<https://youtu.be/1XsGTyskKRU>

<https://youtu.be/PLrktCwrT1l>

Afronding van Sjostakovitsj cd-project met Mark Wigglesworth

Op 15 oktober 2010 werd Sjostakovitsj' zelden gehoorde *Derde Symfonie* uitgevoerd door RFO en GOK onder leiding van de Engelse dirigent Mark Wigglesworth. Voor het label BIS namen Mark Wigglesworth, het RFO en het GOK eerder een aantal symfonieën van Sjostakovitsj op. De nummers 4, 8, 9, 11, 12 en 13 waren toen al verschenen. De nummers 1 en 15 wachtten op de release. Het concert op 15 oktober was de voorbode van nieuwe sessies voor BIS, waarin Sjostakovitsj' 2de en 3de symfonie werden opgenomen.

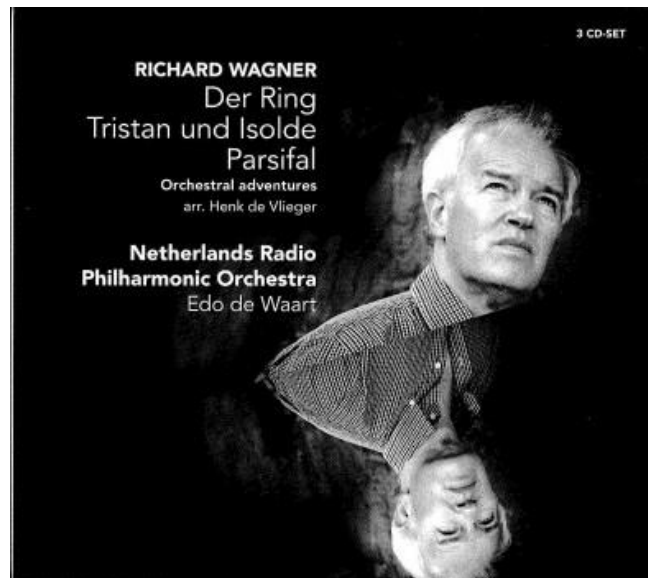

Daarmee werd een meerjarig cd-project afgesloten, dat nog voor de voltooiing door toonaangevende muzikmagazines tot de wereldtop werd gerekend. In BBC Music Magazine (oktober 2009) werd de opname van Sjostakovitsj' 4de symfonie uitgeroepen tot een van de 'Music Choices'. Recensent David Nice roemde de helderheid en aandacht voor expressiviteit: "Every instrumental colour comes over truthfully in the sand-blasting ensembles, with gunshot timpani and rattling woodblock.... Like Abbado and Rattle, Wigglesworth dares genuine pianissimos...". In magazine *Klassieke Zaken* benadrukte Willem Veldhuizen bovendien de klasse van het RFO, "met zijn uitstekende strijkers en blazers, zijn volle klank en zijn hoogwaardige muzikaliteit. Ook het voor dit repertoire onontbeerlijke

gevoel voor scherpe en beklemmende humor ontbreekt niet.” De overige symfonieën van Sjostakovitsj (5, 6, 7, 10 en 14) nam Mark Wigglesworth voor BIS op met het BBC National Orchestra of Wales.

Positieve reacties cd's Wagner/De Vlieger

Op het label Challenge verschenen in oktober 2010 vier cd's met muziek van Wagner bewerkt door Henk de Vlieger, uitgevoerd door het RFO. Het gaat om een cd-première van *Meistersinger, an orchestral tribute* en *Deux entreactes tragiques*. Daarnaast kwam er een heruitgave van drie cd's met respectievelijk *Der Ring, an orchestral adventure*, *Tristan und Isolde, an orchestral passion* en *Parsifal, an orchestral quest*. Edo de Waart dirigeerde het gros van de werken. Hij was immers ook de aanstichter van dit hele project. Er bleken geen symfonische bewerkingen van Wagners *Ring* te bestaan. De Vlieger, slagwerker in het Radio Filharmonisch en componist, maakte deze dus op bestelling. *Meistersinger*, de bewerking van die andere grote opera van Wagner, is van latere datum.

Aart van der Wal schreef op www.opusklassiek.nl dat de heruitgaven het aanhoren dubbel en dwars waard zijn. Over de nieuwe opnamen met onder anderen de *Entreactes* onder leiding van Otto Tausk meldde hij: "Otto Tausk en het orkest zijn even geïnspireerd op dreef in beide *Entreactes tragiques*, met modelvertolkingen als resultaat." Deze *Entreactes* zijn jeugdwerkjes van Wagner, die hij slechts als schetsen naliet. Zij werden door De Vlieger voltooid en georkestreerd. In het tijdschrift *Luister* (Winter 2010) werden de cd's opgenomen in de rubriek *Luister 10*. Dit is een selectie van door de redactie gekozen 'aanraders'. Recensent Aad van der Ven gaf de heruitgave op Challenge vier sterren voor uitvoering en registratie. Hij lichtte toe: "Hier geen samenraapsel van orkestfragmenten uit enkele muziekdrama's van de meester, maar 'symfonische compilaties' die een zekere samenhang vertonen [...] De Wagner-interpretaties van De Waart klinken krachtig en monumentaal, maar bezitten vooral in de nachtmuziek uit *Tristan und Isolde* ook Wagneriaanse extase en verhevenheid. Deze uitvoeringen, met een schitterend spelend Radio Filharmonisch Orkest, behoren zeker tot het beste dat van De Waart is vastgelegd."

John Adams dirigeert Nederlandse première van zijn compositie *City Noir*

Een van de belangwekkende momenten van het seizoen 2010/2011 vormde de ZaterdagMatinee van 20 november 2010. Dit concert markeerde officieel het vijftigjarig bestaan van de fameuze concertserie. Ook het RFO en het GOK hadden een feestje te vieren: ze bestonden 65 jaar. Gezien het voor cultuur zeer ongunstige politieke klimaat, werd het echter een beladen feest. Er was geen minister of staatssecretaris in de zaal om de jubilarissen te feliciteren. En dat was misschien maar beter ook, gehoord de woede die uit de

Matineebezoekers opborrelde tijdens de gedempte feestrede van artistiek leider Kees Vlaardingbroek. Het feestconcert werd gedirigeerd door John Adams, Amerikaans componist van wereldfaam en langjarig Matineevriend. Ook hij richtte het woord tot het publiek. Hij noemde het RFO een schat die de regering zou moeten koesteren. Onder deze omstandigheden dirigeerde hij die middag zijn compositie *City Noir*, die voor het eerst in Nederland werd uitgevoerd.

City Noir ontstond in opdracht van de ZaterdagMatinee, Los Angeles Philharmonic Association, London Symphony Orchestra, Cité de la Musique-Salle Pleyel en Toronto Symphony Orchestra. John Adams voltooidde het werk in 2009. De wereldpremière werd gegeven door het Los Angeles Philharmonic onder leiding van Gustavo Dudamel. Aan de basis van Adams' werk lag het zesde deel - *Embattled Dreams* - van de serie *America and the California Dream* van auteur Kevin Starr. Het is een schets van de donkere jaren '50, die ook vruchtbare voedingsbodem waren voor de film noir. Muzikaal was het de tijd waarin jazz en symfonische muziek toenadering tot elkaar zochten.

<https://youtu.be/ZCfPkMAZ4jk>

Voorafgaand aan de uitvoering van *City Noir* dirigeerde Adams *La création du monde* van Darius Milhaud en *Les noces* van Igor Stravinsky, dat in 2005 voor symfonie-orkest werd bewerkt door Steven Stucky en in deze versie eveneens een Nederlandse première beleefde.

Jaap van Zweden dirigeert *Parsifal*

Na de grote successen van *Lohengrin* in 2008 en *Die Meistersinger von Nürnberg* in 2009 werd op 11 december 2010 in het Concertgebouw in Amsterdam de opera *Parsifal* van Richard Wagner concertant uitgevoerd. Het RFO, het GOK en vocale solisten stonden hierbij opnieuw onder leiding van Jaap van Zweden, die deze dag bovendien zijn vijftigste verjaardag vierde. De vertolking werd een enorm succes. Na een marathonconcert van ruim zes uur (inclusief de pauzes) barstten in de zaal jubelorkanen los.

Van Zwedens eerste *Parsifal* leidde tot zeer lovende recensies. In NRC Handelsblad gaf Kasper Jansen vijf sterren. Hij maakte gewag van uitzonderlijk veel publieke bijval. Ook Bela Luttmer gaf in de Volkskrant vijf sterren. Zij vond dat Jaap van Zweden het RFO opnieuw de weg wees naar een wereldprestatie en een plaats in de eregalerij van de beste *Parsifal*-dirigenten verdiende: "Het Radio Filharmonisch Orkest speelt formidabel in alle gelederen, met een prachtig verzadigde en toch heldere strijkersklank en schitterende nuances in de blazers". In de Gooi- en Eemlander verwoordde Hans Visser het zo: "Koor en orkest klonken bepaald niet alsof ze musicerden met het door ons kabinet opgeroepen amputatiespook voor ogen. De muziek klonk alsof iedereen in de zaal werkelijk de heilige graal te zien zou krijgen."

Aan deze productie kleefde één minpuntje. Dankzij een fout aangesloten kabeltje ontbraken de eerste twintig minuten aan de rechtstreekse radio-uitzending. Daarom werd de uitzending op Radio 4 herhaald op zaterdag 18 december. Deze uitvoering van *Parsifal* werd in een later stadium op cd uitgebracht door het label Challenge Records Int.

Bernard Haitink reikt Berlioz-cd uit aan jongste orkestlid

Op 12 december 2010 overhandigde Bernard Haitink een actie-cd aan Annelies van Nuffelen, eerste hoorniste en de jongste musicus in het RFO. Hiermee wilde Haitink persoonlijk onderstrepen hoe belangrijk het is om de hoge kwaliteit van levende muziek in Nederland te waarborgen. Op de dubbel-cd, uitgebracht door Challenge Classics, staat de legendarische uitvoering van *La damnation de Faust* van Hector Berlioz, die Haitink in juni 1999 bij het RFO en GOK dirigeerde. De cd-set werd geproduceerd zonder winst oogmerk. Zowel de dirigent als andere participanten verleenden hun belangeloze medewerking aan deze productie: de solisten Thomas Quasthoff, Charlotte Margiono, Vinson Cole en Jaco Huijpen, alsmede TROS/Radio4 en Albersen Verhuur BV.

In het sober uitgevoerde booklet memoreert oud-directeur van het Concertgebouw Martijn Sanders hoe het idee van deze cd's werd geboren tijdens een interview over zijn mooiste muzikale herinneren aan de ensembles van het MCO, ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van het RFO: "Een prachtig document van twee topensembles, vier fenomenale vocalisten en een dirigent van wereldfaam, die zijn carrière begon voor het Radio Filharmonisch Orkest." Voorts keert hij zich in scherpe bewoordingen tegen het onbegrijpelijke voornemen van het kabinet om het gehele MCO af te schaffen: "Het zou een regelrechte ramp zijn als dit voornemen ten uitvoer zou worden gebracht. Allereerst natuurlijk voor de direct betrokkenen, maar evenzeer voor het gehele Nederlandse en internationale muzikleven."

De cd's leverden in de dagbladen verschillende positieve recensies op. Zo noteerde Erik Voermans in Het Parool van 20 december 2010: "Haitink was er wat huiverig voor geweest in 1999. Hij had al zo lang niet meer voor het orkest gestaan en wist eerlijk gezegd niet goed wat de musici waard waren. Voor trouwe volgers van het RFO was dat een verbazingwekkende mededeling. Kennelijk was Haitink niet op de hoogte van de heldendaden die het orkest zo'n beetje op wekelijkse basis in de Zaterdagmatinee verrichtte. Maar zijn aanvankelijke aarzeling bleek koudwatervrees te zijn. Het concert dat in juni 1999 plaatsvond, was volgens Martijn Sanders zelfs een van zijn 'mooiste herinneringen aan de ensembles van het Muziekcentrum van de Omroep in de periode dat ik directeur van het Concertgebouw was.' De opname is een primeur voor Haitink en een mooie aanvulling op zijn inmiddels imposante discografie." De NRC.next van 10 januari 2011 oordeelde als volgt: "Wie erbij was in juni 1999 zal zich de avond zeker nog levendig herinneren. De dubbel-cd van die concertuitvoering is nu verkrijgbaar voor tien euro. Het geld dat de cd binnenbrengt, komt daardoor integraal ten goede aan het door zware bezuinigingen bedreigde Muziekcentrum van de Omroep. Tien euro voor tweeënhalve uur artistiek topgenot, toegankelijk voor allen. En nu maar hopen dat dat staatssecretaris Halbe Zijlstra inderdaad als muziek in de oren klinkt."

De acties die door het MCO in de herfst van 2010 werden gevoerd, leidden tot een succes: een heroverweging van de kabinetsplannen. Op 9 december maakte minister Van Bijsterveld bekend dat ze - "gelet op het feit dat we in de toekomst live klassieke muziek willen horen en vanwege de kwaliteit van het MCO" - 12 tot 14 miljoen wil uittrekken om een deel van het MCO overeind te houden. Dit besluit betekende niettemin een korting van ca. 60% op het MCO-budget.